

УДК 140.8:398.8

DOI: 10.26565/2226-0994-2019-60-5

Вікторія Гавриленко

**АКТУАЛЬНІ БУТТЄВІ ПИТАННЯ ДОБИ БАРОКО В НАРОДНОПІСЕННІЙ
СПАДЩИНІ (НА ОСНОВІ ЗБІРНИКА Ж. ПАУЛІ
«PIEŚNI LUDU RUSKIEGO W GALICYI»)**

У статті розглянуто особливості змісту народних пісень зі збірника польського фольклориста Ж. Паулі «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi». Шляхом аналізу пісенних текстів було виявлено головні загальні та суб'єктивні проблеми й питання, що порушувалися українською спільнотою з другої половини XVII-го та у XVIII століттях. Кожна з цих проблем, актуальних і злободенних для українців барокової доби, отримувала специфічний світоглядний відгук, репрезентований у піснях досить яскраво. Тому загальносуспільні й особисті буттєві питання, такі, як козаччина й військова повинність, свобода волі, самотність і пошуки щастя, розглянуті саме з точки зору специфіки вияву світоглядних уявлень. У статті послідовно проаналізовано різні тематичні групи народних пісень. Обґрунтовано, що кожна група текстів виражає специфічні світоглядні установки сприйняття конкретних суспільних і особистих буттєвих ситуацій та явищ. Як показав аналіз пісенних текстів, в історичних піснях і думках, що відображають соціальну проблематику, ситуації сприймаються з погляду культу вояцької сили й свободи. У жовнірських і солдатських піснях виявлено, окрім цілком природних виразів туги, журби й плачу, відчуття трагічної залежності та соціальної незахищеності. Незважаючи на те, що народні пісні постають як колективний духовний витвір, у них порушено й найглибші суб'єктивні питання. Низка текстів суб'єктивованого змісту засвідчує світоглядне сприйняття особистих буттєвих питань, зокрема свободи вибору та особистої свободи. Знаходимо у текстах і відгук на проблему самотності, що висвітлюється як надзвичайно скрутна життєва обставина; місця у світі, осмислення якого виражене через усвідомлення власної мізерності та покинутості; щастя, обмірковане через песимістичне розуміння марності його пошуку. Одним із архетипних утворень українського світогляду є осмислення сили долі й фортуни, що теж знайшло вияв у окремих народнопісенних текстах. У них віра в беззаперечне верховенство долі поєднується з раціональним сумнівом, виражаючи химерний дуалізм барокового світогляду.

Ключові слова: народнопісенна традиція, пісенний текст, світогляд, доба Бароко, збірник Ж. Паулі.

Народнопісенна традиція – це узагальнений відгук спільноти на оточуючу дійсність у певний історико-культурний період, індикатор актуальних і злободенних питань доби. У змісті творів, що склалися й виконувалися українською спільнотою, спостерігаємо ставлення широких мас населення до нагальних і вічних проблем, їх аналіз та оцінку. Барокова народнопісенна спадщина XVII–XVIII століть, що включає різні за жанром та тематикою твори, представляє великий інтерес із погляду масового охоплення українського люду, на відміну від професійної та елітної музики, доступної лише вищим верствам населення.

Осмислення специфіки відображення головних буттєвих проблем доби зрілого українського Бароко на сьогодні є *актуальним*. Адже народні пісні вказаного періоду окреслюють коло питань, які були важливими для широкого загалу в період активного становлення нації. Тому *метою* даної статті є висвітлення злободенних буттєвих питань, що знайшли вираження в українських народних піснях, на матеріалі збірника «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi» Жеґоти Паулі. Відповідно, до поставлених перед нами *завдань* належать: аналіз необрядових народнопісенних текстів збірника; виявлення низки злободенних проблем, порушених шляхом оспівування в піснях; виокремлення світоглядних відгуків пересічних українців на хвилюючі питання, засвідчені текстами пісень XVII–XVIII століть.

© Гавриленко В. В., 2019.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Відомий український філософ Д. Чижевський визнавав культурно-мистецькі надбання, зокрема фольклорну спадщину, підґрунтям осмислення національного характеру та світогляду [Чижевський, 2005, с. 15]. Водночас народнопісенний матеріал викликає значне зацікавлення фольклористів, починаючи з середини XIX століття і по сьогоднішній день. Так, народні пісні піддавалися аналізу з точки зору тематики, змісту, жанру, музичного оформлення такими знаними фольклористами минулого, як А. Метлинський, М. Лисенко, М. Драгоманов, Ф. Колесса, К. Квітка, у працях яких пісенна спадщина розглядалася як у поетично-текстовому аспекті, так і в музичному. Сучасні фольклористи та етномузикологи, як С. Грица, А. Іваницький, Л. Корній, О. Мурзина й інші, також приділяють увагу народним пісням з точки зору генези, мелодико-ритмічних, жанрово-стильових особливостей. Проте, специфіка вияву світоглядних особливостей пересічних українців у пісенних текстах висвітлена недостатньо. Тому *новизна* даної статті полягає у розгляді збірника «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi», як концентрованої добірки пісенних текстів, що є джерелом для осмислення народного світогляду.

У праці польського фольклориста Жеготи (Ігнація Якуба) Паулі «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi», що була надрукована 1839–1840 роках, зібрано пісні галицьких українців. Це двотомний збірник пісенних текстів, наспіви яких укладачем не фіксувалися. З погляду аналізу світоглядного змісту, текстовий складник пісень сам собою дозволяє виявити основні тематичні тенденції. Як зазначав інший знаний збирач пісенного спадку на початку XIX століття М. Цертелєв, «слово есть одежда мыслей» і піддається часовим та політичним змінам [Цертелєв, 1819, с. 3].

У текстах зі збірника простежується усталена тематика, вони позиціонуються, як народні, а отже, досить поширені. Водночас, зафіксовані фольклористом тексти викликають певні труднощі у визначенні часу їх походження. Безперечним є те, що збірка містить як пісні, що виникли й поширилися у XVII – на початку XVIII століть (наприклад, козацькі), так і пізніші твори середини XVIII – початку XIX століть (жовнірські, рекрутські). Доказом цьому є вказівки укладача, специфіка змісту, тематика й сюжети текстів. Для нашого дослідження інтерес представляють саме твори, що з'явилися орієнтовно в період зрілого та пізнього Бароко.

Народнопісенна традиція, як відомо, не підпорядковується адміністративним кордонам, і є гнучким явищем. Тексти зі збірника «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi» відображають особливості світогляду і сприйняття актуальних проблем не лише галичан, а й мешканців центральноукраїнських земель. Адже, за свідченням Ж. Паулі, у виданні подаються також пісні зі збірника М. Максимовича «Малоросійськія песни» 1827 року. Такі твори позначені фольклористом як «українські», а добиралися вони за критерієм спільності побутування: «uczynilem to po czesci i dla tego, ze tez same piesni i lud ruski w Galicyi spiewa» [Pauli, 1839]. Отже, йдеться про наявність популярних та поширених народних побутових пісень, що співалися етнічними українцями незалежно від регіону проживання.

Різні за тематикою необрядові пісні подаються в другому томі видання «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi». Укладач робить спробу жанрової та змістово-тематичної класифікації зафіксованих пісень, розділяючи їх на групи: «Wojackie», «Gospodarskie», «Milosne» тощо. Окрему групу складають так звані «Korchemne» пісні, що представляють значний інтерес із погляду світоглядних особливостей. Адже, незважаючи на жанрову специфіку «корчемних» пісень, у них виражено осмислення людиною своєї долі, життя й місця у світі [Pauli, 1840]. Слід зазначити, що в кожній групі збірника локально галицькі й «українські» пісні представлені приблизно в рівному співвідношенні.

Спроба осмислення особливостей сприйняття й відображення світу українцями через пісні була зроблена М. Максимовичем у згаданому пісеннику «Малоросійськія песни». Так, у передмові було відзначено деякі типові національні риси, які, на думку укладача, криються в створених піснях: «В них видим не забывчивость и не унылость, но более досаду и тоску; у них больше действия» [Максимович, 1827, с. 14]. Саме туга, за М. Максимовичем, є найважливішою властивістю українських пісень.

Ця риса часто поєднується в них з іронією, до якої «весьма склонны Малороссіяне» [Максимович, 1827, с. 15]. Такі почування, відмічені дослідником, можна вважати емоційним відгуком на відображені в пісні події, через який українці виражали своє ставлення до піднятих питань.

Аналіз ставлення людини до порушених у народних піснях проблем має велике значення з погляду осмислення національного світогляду. Адже, за Д. Чижевським, «дослідження народної творчості є одним зі шляхів створення характеристики національного типу» [Чижевський, 2005, с. 15]. Іншим шляхом, згідно з концепцією філософа, є дослідження найяскравіших епох історико-культурного розвитку народу. Тому українська народнопісенна спадщина доби Бароко в змістовно-тематичному аспекті виражає її основні тенденції світосприйняття.

Тож, які проблеми були важливими для людини XVIII століття настільки, що виносилися в пісенний текст? Які життєві питання ставилися до багаторазового переосмислення під час виконання пісні? Та який масовий відгук на хвилюючі питання вклала пересічна людина XVII–XVIII століть у зміст виконуваних творів? Частково відповідь на ці питання можемо отримати шляхом аналізу матеріалів збірника «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi» Ж. Паулі.

Як зазначає О. Буканова, на формування світогляду людини мають вплив об'єктивні та суб'єктивні, природні та соціальні чинники [Буканова, 2008]. Так, до вагомих об'єктивних соціальних факторів належать історія, ідеологія, освіта тощо, а до суб'єктивних – внутрішній світ людини, соціальна активність, життєвий досвід. На нашу ж думку, об'єктивні й суб'єктивні чинники перебувають у великій взаємозалежності. А пісенні тексти конкретної історико-культурної доби відображають як уже усталені світоглядні риси народу-творця, так і ті, що сформувалися під впливом нових обставин. Отже, в піснях зі збірника Ж. Паулі порушено низку проблем соціального й особистого плану, актуальних для людини доби Бароко.

Соціальна проблематика яскраво висвітлена в історичних піснях і думках. Наприклад, у пісні про смерть козацького полковника Нечая «Oj w Krasnym przy stawie z zelenoho haju» акцентується увага на силі й відвазі героя. Таке зведення в культ вояцької сили є виправданим для козацької доби в період її розквіту – в середині XVII століття, яким і датований твір. За змістом пісні, Нечай відмовляється втікати, незважаючи на кількісну перевагу польського війська. Через пісенну оповідь цього яскравого історичного епізоду виражено головну цінність, що припасовувалася в народній свідомості українському війську – «козацькая слава». Вона ж представляється й мірилом гідності, адже в уста героя пісні вкрито такі слова: «Oj jakze ja maju od tudy wtikatu, swoju slawu kozackuju pid nohu deptaty!» [Pauli, 1839, с. 143]. Подібно й у варіантах думи про Морозенка, герої неzmінно називається «славним козаком», за яким і сумує вся Україна, і якого, за словами Ж. Паулі «narod po salej Rusi» представляє в піснях [Pauli, 1839, с. 146].

Злободенне для козацької доби питання значущості воїна-оборонця та його гідності яскраво виражене в думі про Івана Коновченка. Головний герой – єдиний син у матері-вдови, – вирушає на війну «s kozakamy pohulaty, szczoby otcewskuju slawy ne utyratu» [Pauli, 1839, с. 156]. Цей вислів є лейтмотивом почуття вояцької гідності, що повторюється в тексті п'ять разів у незмінному вигляді. Проведено тут і мотив материнського прокляття та непростення, що трапляється й в інших українських епічних творах, наприклад, думках «Про трьох братів Самарських» і «Олексій Попович». На нашу думку, саме зафіксовані в текстах пісень прокльони засвідчують і найбільші страхи для вояків з погляду невійськового населення. Так, у думі про Коновченка за непослух мати бажає синові три недолі: неприйняття товариством, ураження від ворожих шабель, загибель від куль. Присутній і релігійний складник: згідно з текстом, відважному Коновченку в битвах Бог допомагає. Але і причиною його загибелі на полі бою є відмова помолитися перед битвою. Згадка про молитву трапляється й у пізнішій думі «Litaj, litaj sywyj otle», де козацька громада просить Господа визволити їх із неволі [Pauli, 1839, с. 163].

Питання свободи порушується в історичній пісні «Wyjechaly kozaki z obozu», у якій козак пропонує віддати зброю й коней, аби не потрапляти в тяжку неволю. Адже воля має більшу цінність і вагу, ніж майно. Це і є згадуване Д. Чижевським типове для українського національного характеру «стремління до “свободи” в різних розуміннях цього слова» [Чижевський, 2009, с. 16], яке у XVII столітті вже було яскраво вираженим, та, імовірно, міцно утвердилося саме в цей час.

З початку XVIII століття суспільної значущості набула проблема відбування військової повинності. Набори на військову службу, що проводилися і на східних, і на західних українських землях, отримали живий відгук широких мас населення й сприяли виникненню великої тематичної групи народних пісень – жовнірських та рекрутських. У збірнику Ж. Паулі вони згруповані в підрозділі «Wojackie». Як підкреслює А. Іваницький, неоднакові умови набору у військо – наймання на території, підвладній Австро-Угорщині, і примусова служба на землях, що підпорядковувалися Російській імперії – яскраво відображено в сюжетах відповідних пісень [Іваницький, 2016, с. 278]. У даному виданні представлено обидва варіанти, а втім, у піснях «українських» йдеться саме про примусове забирання до війська, чим підтверджується їхнє східноукраїнське походження. У контексті сюжетів жовнірських і рекрутських пісень найяскравіше проступають такі злободенні проблеми, як трагічне провадження й розлука («Ponad morem Dunajem», «Szczu ty mylyi dumajesz, hadaejesz», «Chodyt Mychas po sadoczku», «Wandruwaly wulanczyki»), туга матері за сином і новобранця – за родиною («W slawnem misti Zaliszczykach», «W Zaliszczykach na rypoczku», «Wyprawyla maty syna», «Oj kracze, cracze czornenkij woron», «Letil orel po nad more», «Oj mala wdowa syna sokola») [Pauli, 1840].

Відповідно, виправданим відгуком на таку ситуацію є мотиви журби, туги й плачу, присутні в переважній більшості вояцьких пісень. Трагізм залежності від військового устрою в народному сприйнятті виражено здебільшого фігуруванням у проаналізованих піснях таких слів, як «plakaty», «rydaty», «tuzyt», «tiazenko wzdychajet», «slozonkamy», «rewne placze».

Однією з виражених актуальних проблем є соціальна незахищеність, адже часто серед героїв пісень є вдова, вдовин син або сирота. Наприклад, побутова пісня «Oj wyletil sokil ta z lisa na pole» оповідає про смерть і оплакування вдовиного сина. Ця тема належить до загальносуспільних, адже Ж. Паулі вказує на подібний сюжет у литовській пісні [Pauli, 1840, с. 4]. У тексті пісні «Oj w zelenim gorodoczku» спостерігається прагнення до врівноваження невідповідності соціального становища. У змаганні за дівчину вдовин син зображується більш вдалим, аніж «raponko». Дуель між суперниками завершується тріумфом вдовиного сина, який справляє весілля й «bude taj na switi zyty», на відміну від загиблого панича [Pauli, 1840, с. 6]. У контексті жовнірських та рекрутських пісень сирітська тема набуває особливої гостроти. Так, у пісні «W tom misteczku Kaluszu» несправедливість виражена прямою мовою:

«Ne berim toho bohacza
Bude panom docuczaw:
Wozmim toho serotu,
Pozbudem sia kłopotu» [Pauli, 1840, с. 56].

Подібна ситуація описується й у низці інших пісень. У тексті «A u pole kraj dorohy» оповідається, як під час бранки (насильного затримання новобранців) «złapaly wdowy syna» [Pauli, 1840, с. 57]. «U wdowyny odin syn, I toj piszow pid arszyn» – обурлива несправедливість, яка, імовірно, була однією з найболючіших тем для пересічної родини у XVIII столітті [Pauli, 1840, с. 58].

Великий інтерес представляють дві пісні, у яких окреслено проблему гендерної нерівноваги в суспільстві через масові набори чоловіків на службу. «Oj szczo ulycia, To molodycia, A chlorcia ne wydaty», – говорить в одній з них. У цій же пісні виражено й іронічно-зневажливе ставлення до австро-угорського цісаря та його матері, яка «Chtila'b branciamy Nebozatomu Cilyj swit zwojowaty» [Pauli, 1840, с. 52]. У другому зразку – «A de

jidesz Romane?» – ця проблема зафіксована в гумористичному контексті: торговець везе в місто дівчат, щоби продати по сто за гріш, а хлопців – «Po sto zlotych jeden», адже багато їх забрано до війська [Pauli, 1840, с. 53].

Досить повно виражені в народнопісенній традиції й особисті буттєві питання. Поширеною є проблема свободи вибору й власної свободи всупереч суспільним нормам, часто обрамлена баладними сюжетами. Наприклад, у пісні «Oj w mistoczku Beresteczku» йдеться про здійснення дівчиною тяжкого злочину – вбивства власного немовляти – пояснене глибоко особистісним небажанням переходити в новий статус: «Czej ze sy pohulaju szcze z rik diwonkoju» [Pauli, 1840, с. 8]. Про вбивство дитини йдеться і в пісні «Oj ty kowalu, kowalenu»: дівчина наважується на злочин, але це «сушить» їй серце. Такі сюжети, поширені в необрядовій пісенності, яскраво виражають внутрішнє роздвоєння героїв. Питання вибору всупереч думці спільноти й родини підіймається в пісні «U Kijewi na gupochku», де оповідається, як дівчина втікає з «недовірком». Аби реалізувати власне прагнення до щастя, головні герої пісні «Oj u misti Husiatyni stala sia powupa» домовляються покидати родини й втікати разом, хоча таке рішення, безперечно, викликало осуд.

До окремої сюжетної групи можна віднести тексти, у яких йдеться про втручання батьків у життя дітей, що часто має трагічні наслідки. Так, у піснях «Hej rojichaw Iwasenko sim lit na wijnu», «Oj cilyj den Kremeniuszka ani jiu ani riju», «Oj uze sim lit Donca z za Donu nit», «Oj ne zal myna tak ni na koho» причиною нещасливого перебігу подій є або намовляння батьків, або неприйняття вибору дітей чи неправильний вибір пари. Як виявилось, найбільше в піснях баладного типу фіксувалися ті ситуації, у яких засвідчено суперечливість людської сутності, іноді описано певну алогічність дій, здатність чинити відповідно до почуттів і емоцій, а не слідувати негласним правовим звичаям спільноти.

Пісня «Vrat z sestroju po gupoczku chodyu» заслуговує на окрему увагу, адже фіксує ставлення до багатства. Текст має притчовий повчальний зміст і доносить думку, що заможність ще не є гарантією щастя. Так, сестра просить брата видати її за міщанина, який має статки, пояснюючи: «Po powij derewni lublu pohodzaty, Na welykij sejmi lublu zartowaty» [Pauli, 1840, с. 33]. Але, вийшовши заміж, героїня пісні зазнає знущань, на що брат зазначає: «Po powij derewni lubusz pohodzaty, Na welykij sejmi lubusz zartowaty» [Pauli, 1840, с. 33]. В цій пісні чітко проступає відзначена М. Максимовичем іронічність, характерна, на його думку, для українців.

Частина народнопісенних текстів зі збірника Ж. Паулі представляють собою поетично-метафізичні роздуми, подані від першої особи. «Виникнення нового і в основі своїй трагічно забарвленого світовідчуття було головною подією духовного життя XVII століття», – зазначав А. Макаров [Макаров, 1994, с. 42]. Саме таке світовідчуття виражене й у піснях із груп «Gospodarskie», «Karczemne» та «Sierot». Бароковий світоглядний песимізм знайшов свій вияв у цих текстах чи не найяскравіше. Описане А. Макаровим почуття метафізичної тривоги, характерне для доби Бароко, проступає в них особливо яскраво, адже воно призводить до обмірковування низки ключових особистісних питань. Одним із таких питань є плінність часу, а відтак – марність життя, минуцність молодості. Наприклад, у пісні «Oj sam ja ne znaju» говориться: «Lita moji molodyji, Czomu marne idete» [Pauli, 1840, с. 68]. А в пісні «Letit orel po nad morem» головний герой оплакує власну молодість:

«Letit orel po nad morem, po wysokij wysokosti,

Placze kozak staresenkij po swoji molodosti» [Pauli, 1840, с. 80].

Актуальними в песимістично забарвлених піснях є питання самотності, місця у світі, роздуми про щастя та прагнення до нього. Так, у тексті пісні «Nema nema, jak samotni» самотність висвітлюється як тяжка обставина скрутного становища героя. Яскравим прикладом виявлення барокової метафізичної тривоги є текст пісні «Poga prychodyt po szczastiu tuzuty» [Pauli, 1840, с. 73]. Рефреном пісні є фраза «I bida kruhom», а в змісті виражено усвідомлення власної мізерності, покинутості у великому світі, марності

пошуків щастя. У цьому тексті також проголошується варіант славнозвісного прислів'я: добре там, де нас нема.

З проблемою пошуків щастя співзвучне й осмислення долі, або фортуни, поширене серед особистих буттєвих питань. У таких пісенних текстах, як «Piszow szumak I w dorohu» й «Ta iszow kozak z Donu» засвідчена фаталістична віра в силу долі, від прихильності якої залежить перебіг життя. Причому, згідно з першим пісенним текстом, фортуна може «служити» людині та її родині за дотримання релігійних приписів. Але віра в беззаперечне верховенство долі піддається раціоналістичному сумніву в другій пісні, адже, крім впливу вищих сил, усвідомлюється також значущість власної волі: «Oj ne wupna dola, wupna twoja wola» [Pauli, 1840, с. 81]. У подібних за змістом піснях образ долі буває персоніфікованим: вона може звертатися до героя, або ж наділяється людськими можливостями (наприклад, у творі «A hde toje roman zila», лиха доля волочить шляхами). Ще один аспект сприйняття розкрито в тексті «Oj luzeczki, ta berezeczki, ta woda poniala», де доля вважається Божим даром, що дається разом зі щастям і таланом [Pauli, 1840, с. 143].

Життєва туга й сприйняття світу через призму журби яскраво виявляються в циклі пісень категорії «Karczemne», у яких превалюють вираження власного внутрішнього стану. Так, свій емоційний стан герой пісень (а також творець і виконавець) виражає за допомогою таких містких фраз: «Uze z meni swit ne myluj ni w buden ni w swiato», «Je na serdci skorbytonka, daleczenko znaty», «tuha, peczal nalahaje», «zurba mene suszyt, zurba mene walyt» [Pauli, 1840, с. 79-87].

На основі аналізу пісенних текстів зі збірника Ж. Паулі «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi» можна зробити певні висновки. У різножанрових пісенних текстах висвітлена соціальна й особистісна проблематика. Відгук на історичні події XVII–XVIII століть полягав у формуванні культу вояцької сили, що виявилось в акцентуванні уваги на спритності й відвазі вояка. Однією з головних цінностей українського війська в масовому народному сприйнятті є «козацька слава», що виступає мірилом гідності. А суттєвими загрозами вважаються неприйняття товариством та небезпека ураження під час бою.

У світській пісенній традиції XVII–XVIII століть релігійність, як світоглядна риса, не набула яскравого вираження. Вона знайшла вияв у поодиноких думках, історичних і побутових піснях. Так, провідне значення має ідея Божого заступництва й віра в силу молитви. Поширення в пісенних текстах XVIII століття мотивів трагічного провадження й розлуки, журби, туги та плачу можна вважати масовим відгуком на впровадження військової повинності. До злободенних суспільних проблем, висвітлених у піснях, належать також соціальна незахищеність, сирітство й гендерна нерівновага, спричинена масовим відбуванням чоловіків у військо.

До кола особистих буттєвих проблем, окреслених у народнопісенних текстах, належать свобода власного вибору і вибору всупереч думці спільноти й родини, внутрішня суперечливість, що полягає в протистоянні почуттів, емоцій та дій зовнішнім приписам. Бароковий світоглядний песимізм знайшов яскраве вираження в суб'єктивованих текстах пісень. Так, почуття метафізичної тривоги виявляється через роздуми про марноту життя, швидкоплинність молодості й часу, усвідомлення власної мізерності. У цьому ж контексті оспівуються й питання самотності, місця у світі, щастя і прагнення до нього, впливу долі або фортуни на життя людини. Тож народнопісенні тексти збірника «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi» засвідчують злободенні для пересічних українців XVII–XVIII століть соціальні й особисті проблеми, фіксують живий відгук на них та спроби знайти відповідь на вічні життєві питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Буканова О. Фактори формування світоглядних орієнтацій людини: український контекст [Електронний ресурс]. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 37. Запоріжжя: Видавничтво ЗДІА, 2008. С. 123–128 URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_37_12.pdf.

Іваницький А. Козацькі пісні. Чумацькі пісні. Рекрутські та солдатські пісні. *Історія української музики в семи томах. Том 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Книга 1: Народна музика* / за ред. О. Шевчук, Б. Фільц, О. Прилепи та ін. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2016. 440 с.

Макаров А. Світло українського бароко. Київ: Мистецтво, 1994. 288 с.

Максимович М. Малоросійськія песни, изданныя М. Максимовичемъ. Москва: Типография Августа Семена, 1827. 234 с.

Цертелев Н. Опытъ собранія старинныхъ малоросійскихъ песней [Електронний ресурс]. 1819. URL: <https://archive.org/stream/opytsobraniia00unse/page/n9/mode/1up>.

Чижевський Д. Філософські твори: в 4-х томах. Т. 1. Київ: Смолоскип, 2005. 402 с.

Pauli Z. Piesni ludu ruskiego w Galicyi. Tom pierwszy. Lwow: Nakladem Kajetana Jablonskiego, 1839. 180 с.

Pauli Z. Piesni ludu ruskiego w Galicyi. Tom drugi. Lwow: Nakladem Kajetana Jablonskiego, 1840. 219 с.

Гавриленко Вікторія Вікторівна

аспірантка, кафедра філософії

Сумський державний університет

вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40000

E-mail: Viktoriavangogh@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5892-3129>

Стаття надійшла до редакції: 28.01.2019

Схвалено до друку: 04.03.2019

АКТУАЛЬНЫЕ БЫТИЙНЫЕ ВОПРОСЫ ЭПОХИ БАРОККО В НАРОДНОПЕСЕННОМ НАСЛЕДИИ (НА ОСНОВЕ СБОРНИКА Ж. ПАУЛИ «PIEŚNI LUDU RUSKIEGO W GALICYI»)

Гавриленко Виктория Викторовна

аспірантка, кафедра філософії

Сумской государственной университет

ул. Римского-Корсакова, 2, Сумы, 40000

E-mail: Viktoriavangogh@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5892-3129>

В статье рассматриваются особенности содержания народных песен из сборника польского фольклориста Ж. Паули «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi». Путем анализа песенных текстов было выявлено главные общие и субъективные проблемы и вопросы, которые затрагивались украинским обществом со второй половины XVII-го и в XVIII веках. Каждая из этих проблем, актуальных и злободневных для украинцев эпохи Барокко, получала специфический мировоззренческий отклик, репрезентированный в песнях достаточно ярко. Поэтому общественные и личные вопросы бытия, такие, как козаччина и военная повинность, свобода воли, одиночество и поиски счастья, рассмотрены именно с точки зрения специфики выражения мировоззренческих представлений.

Ключевые слова: народнопесенная традиция, песенный текст, мировоззрение, эпоха Барокко, сборник Ж. Паули.

Статья поступила в редакцию: 28.01.2019

Утверждена к печати: 04.03.2019

**ACTUAL EXISTENTIAL ISSUES OF BAROQUE PERIOD IN FOLK-SONGS
LEGACY (BASED ON COLLECTION “SONGS OF PEOPLE OF GALICIA”
BY Z. PAULI)**

Havrylenko Viktoriya V.

PhD Student, Department of Philosophy

Sumy State University

2, Rymyskyi-Korsakov street, 40000, Sumy, Ukraine

E-mail: Viktoriavangogh@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5892-3129>

ABSTRACT

The article is devoted to context specific of folk songs from the collection “Songs of people of Galicia” by Polish folklorist Z. Pauli. General and subjective problems and issues of Ukrainian society in 17th and 18th centuries were revealed. Song’s lyrics were analyzed and actual problems of Baroque Ukrainian’s life were highlighted. Each of these problems and issues has its specific worldview expression. This worldview response to society and subjective problems of Baroque was presented in folk songs. Thus, the problems of Ukrainian community and personal issues were considered in terms of worldview specific. So, in our point of view the main problems of Ukrainian Baroque society were “Cossachyna” and conscription. Attitude of ordinary people to Cossacks, their life and role in the state’s fate presented in historical songs, epic songs and Cossack songs. Context of these songs from Z. Pauli collection showed us some important worldview responses to the Cossacks. As a response to the historical events of the seventeenth and eighteenth centuries formed the cult of the warrior’s force. So the main virtues were agility and courage of the warrior. “Cossack glory” was one of the main values in the mass perception of Ukrainians. And was defeated during the battle was the most threat in terms of the relatives of warrior. In the song’s lyrics of 18th century the theme of soldier’s military duty had wide spreading. Many families had to say good bye to their close relatives. That’s why the frequently motives of soldier songs are farewell, anguish and sorrow. Social problems such as insecurity, orphanhood and gender imbalance, caused by man’s military service, became a relevant for ordinary citizens. Personal existential problems presented in lyric songs and ballads. Widespread subjective problems such as freedom of someone own choice, choice contrary to the social or family opinion, contradictory feelings, emotions and actions outlined in folk-song’s lyrics. Frequently such song’s lyrics expressed metaphysical meditations about loneliness, person’s place in the world, happiness and desire to be happy, the influence of fate on human life etc. This group of songs present a typical Baroque pessimism. So, our research showed ancient folk songs are real rich source for understanding worldview of our ancestors.

Keywords: folk song tradition, song lyrics, worldview, Baroque period, collection of Z. Pauli.

REFERENCES

- Bukanova, O. (2009). Factors of Formation of Human Worldviews: Ukrainian Context. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*, 37, 123–128. Retrieved from http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_37_12.pdf. (In Ukrainian).
- Ivanitsky, A. I. (2016). Cossack’s Songs. Choomak’s Songs. Recruit’s and Soldiers’ Songs. In O. Shevchuk, B. Filts, O. Prylepa et al. (Eds.), *History of Ukrainian music* (Vol. 1. From Ancient Times to the XVIII Century. Book 1. Folk Music). Kyiv: Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology named after M. T. Rylskyi. (In Ukrainian).
- Makarov, A. M. (1994). *The light of the Ukrainian Baroque*. Kyiv: Mystetstvo. (In Ukrainian).
- Maximovich, M. (1827). *Malorussian Songs, Edition by M. Maksimovich*. Moscow: Typography of August Semen. (In Russian, in Ukrainian).
- Pauli, Z. (1839). *Songs of People of Galicia* (Vol. 1). Lviv. (In Polish, in Ukrainian).
- Pauli, Z. (1840). *Songs of People of Galicia* (Vol. 2). Lviv. (In Polish, in Ukrainian).
- Certelev, N. (1819). Experience of Collecting Old Malorussian Songs. Retrieved from <https://archive.org/stream/opytsobraniia00unse#page/n9/mode/1up>.
- Chyzhevskiy, D. I. (2005). *Philosophical Works in Four Volumes* (Vol. 1). Kyiv: Smoloskyp. (Original work published 1931). (In Ukrainian).

Article arrived: 28.01.2019

Accepted: 04.03.2019